

Kayıp Kuşağın Peşinde – Suriyeli Mülteci Çocuklar

Her insan, “Doğal haklar” olarak adlandıran, insanların doğasında var olduğu düşünülen insan hareket veya inançlarına bağlı olmayan evrensel haklarla doğar ve bir birey olarak, topluma bazı temel haklarla girer ve hiç bir devlet bu hakları reddedemez. “Çocuk Hakları”, 18 yaş altındaki bireylerin haklarıdır. Çocukluk, insan yaşamında özel bir süreç olduğu için çocuklar ve gençler için ayrı bir dizi hak geliştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de, 20 Kasım 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi imzaladığından bu yana, uyruğu ne olursa olsun tüm çocukların eğitim hakkı olduğunu savunan Çocuk Hakları Bildirgesi’nin gereklerini uygulamayı taahhüt etmiştir.

Suriyeli ilk mülteci kafilesi, Türkiye’ye 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yaptı. Bu tarihten 4 yıl sonra ülke, sayısı 25’e ulaşan mülteci kamplarında yaşayan, 27 temmuz 2015 itibarıyla, 264, 637 kamplarda ve kamp dışında bu gün itibarıyla Türkiye’de resmi rakamlara göre 1.8 milyonu aşan, resmi olmayan rakamlara göre 2.5 milyon civarında mülteci yaşamaktadır. Yine BM verilerine göre bu mültecilerin % 55 yakını 18 yaş altındaki bireylerden oluşmaktadır. Yani Suriyeli mülteci çocuk sayısı yaklaşık 1.4 milyon olup bu çocukların okula gitme oranı ise UNICEF’in Türkiye yetkililerinden aldığı verilere göre %17 olarak ifade edilse de bunun % 13 civarına ancak ulaşıldığını, bunların büyük bir bölümünü kamplarda yaşayan çocuklar olduğu biliniyor. Yani bu gün Türkiye’nin neredeyse her şehrine dağılmış yaklaşık 1.2 milyon eğitimden mahrum Suriyeli mülteci çocuk var. Eğer bu durum böyle devam ederse bu çocuklar tarihe “kayıp kuşak” olarak yazılacak. Okula devam eden Suriyeli çocukların %80’i Suriyelilerin çeşitli kurumlardan destek alarak kurdukları okullara, %17’si devlet okuluna,

%3'ü ise özel okula devam ediyor.

Uluslararası hukuk kuralları gereğince, “Eğitim, temel bir insan hakkıdır. Eğitim, çocukların ilgi ve yeteneklerini geliştirir. Yaratıcı ve eleştirel düşünme yetisi kazanmalarını sağlar. İşte bu nedenledir ki, eğitim başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere pek çok bildirge ve sözleşmede yer alır. Çocuk Hakları Sözleşmesi ile de çocukların eğitim hakkı güvenceye alınmıştır. Eğitim hakkı para ile satılamaz ve çocuğu kimse bu haktan alıkoyamaz. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28.Maddesi, çocukların eğitim hakkına vurgu yapar ve taraf devletleri, çocuklara ücretsiz eğitim hakkı vermek ve eğitimlerini örgütlemekle yükümlü kılar.

Türkiye’de, ulusal mevzuatında Suriyeli mültecilerin, eğitim hizmetlerine erişimini düzenleyen iki belge bulunuyor. Bunlardan ilki Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, diğeri ise Yabancılarla Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi. Geçici Koruma Kanunu Yönetmeliği’nin Eğitim Hizmetleri başlıklı 28. maddesi, yabancıların eğitim faaliyetlerinin geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında MEB’in kontrol ve sorumluluğunda yürütüleceğini belirtiyor. Yüksek öğrenim görme hakkına dair usullerin YÖK tarafından belirleneceği de Yönetmelik’te yer alıyor. Genelge ise eğitim hizmetleri hakkında daha ayrıntılı bilgi veriyor. Genelge ‘de Suriyeli ve kayıtlı çocukların MEB’e bağlı okullarda ve Suriyelilere yönelik olarak oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezleri’nde eğitim alabilecekleri ve Suriyeli çocukların okula yerleştirilmeleri, eğitim haklarına erişimi konusunda da İl/İlçe Eğitim Komisyonları kurulacağı vurgulanıyor. Ancak, ne Yönetmelik’te ne de Genelge ‘de, anadilde eğitim veren kurumların açılması ile ilgili herhangi bir bilgi yer almıyor.

Mevcut duruma bakıldığında, (Suriyeli mültecilerin aktarımlarından) 4 yıldır eğitimlerine devam edemeyen çocukların, gün geçtikçe, okuldan uzaklaştığını, kayıp bir kuşak oluşmaya başladığını görülebiliyor. Kız çocuklarında erken yaşta evliliklerin arttığı, mülteci çocukların hızla ucuz emek haline geldiği, pek çok alanda çocuk işçilerin büyükler yerine ikame edildiği görülüyor. Pek çok aile, çocuklarının gelecekle için, kendilerini ve çocuklarının hayatını tehlikeye atarak, batı ülkelerinden birine geçmeye çalışıyor. İnsan kaçakçılarının, dolandırıcıların ve umut pazarlamacıların tuzağına düşüyor.

Yoksul aileler çocuklarının da çalışmaları ve meslek sahibi olmaları için ucuz iş gücü olarak sokağa, atölyelere ve tarlalara gönderiyor. Okula gitmeyip, gün boyunca sokaklarda yaşayan çocuklar, çeşitli suç örgütlerinin tuzağına düşüyor, suça açık hale geliyor.

Okula devam eden mülteci çocuklar ağırlıklı olarak belediyelerin ya da Suriyeli STK’ların açtıkları özel okullara gidiyorlar. Bu okulların, fiziki koşullarının büyük oranda yetersiz olduğu ve müfredat, ders kitapları ve eğitim araç gereçleri gibi temel ihtiyaçlar konusunda sıkıntı yaşanıyor. Sayıları çok az olmakla beraber, gelir düzeyi iyi, varlıklı ailelerin çocuklarının gidebildiği özel okullar da mevcut ama bu okullarda yoğun olarak öğretmenler açısından emek sömürüsüne dayandığı için eğitim kalitesi hızla düşüyor. Özel okul sahibi pek çok kişi ve kurumun Suriyeli öğrencileri rant kaynağı olarak görmesi. Hayli yüksek bir ücret karşılığında öğrenci kabul eden bu okullarda Libya müfredatı uygulanıyor, veliler bir gün bir batı ülkesine geçebilecekleri umuduyla, gelecekte uluslararası tanınırlığı olabileceğini düşünerek, koşullarını zorlayarak çocuklarını kayıt ettiriyorlar.

MEB’e bağlı devlet okuluna gidenlerin oranı ise bir hayli düşük. Bunun nedenleri olarak, anadil - dil engeli ve Türkiyeli çocuklarla uyum sağlamama, sınıflara devam için denklik meselesi, müfredat - eğitim sistemleri uyumsuzluğu, savaşın yarattığı travmaya bağlı psikolojik sorunlar, ailelerin kayıt sorunu ve isteksizliği (Bazı Suriyeliler Uluslararası Mülteci mevzuatı gereğince Türkiye’de kayıt altına alınmak istemiyor), kayıt mevzuatının uzunluğu, denklik sınavları ve uygulamadaki belirsizlikler gibi, sorunlara birde mültecilere karşı uygulanan ayrımcılık – dışlama ve geleceğe dair umutsuzluk ve güvensizlik gibi, nedenler eklenince bu sorun içinden çıkılmaz bir hal alıyor.

Suriyelilerin kendi kurdukları okullarda ise temel mesele kaynak bulmak, pek çoğu apartman dairelerinden oluşan bu kurumlar, okuldan ziyade belli müfredatın uygulanmadığı, genellikle

okulu fonlayan kurum yada kişinin dünya görüşüne uygun bir eğitimin verildiği bu kurumlarda destekler daha çok İslami kurum ve kişilerden geldiği için dini eğitimin ağırlıklı olduğu gözlemleniyor. Bu durum çocuklarının geleceği konusunda kaygılan ailelerin rahatsızlığına neden olsa da daha dindar aileler isteyerek, çatışmalarda yaşamını yitiren ailelerin çocukları bu okullara gönderiliyor. Yoksul aileler ise diğer okullarda ki ihtiyaçları karşılayamadıklarından, başka seçenek bulunmadığından, çocuklarını bu okullara gönderiyor.

Bu okulların sayısının azlığı ve yetersizliği, öğrencilerin maddi olanaklarının kısıtlılığı, okulla ulaşım, ailelerin isteksizliği, devamsızlık ve bu okullarda çalışanların çoğunun öğretmen olmayıp, bu işi siyasal ve ideolojik bir fayda ekseninde yapması, bu kişilerin çocukların geleceklerini şekillendirme için dinsel referanslarla hareket etmeleri gibi, pek çok riski barındırıyor. Bu okullarda “koordinatörler ve öğretmen” adı altında, pek çok İmam Hatip lisesi mezunu, formasyon eğitimi almamış kişinin öğretmen sıfatıyla görevlendirildiğini, bir mültecinin deyimiyle; “Elifi be'yi bilmeyen” öğretmenler bizim çocuklarımıza Arapça ders vermeye çalışıyor, böyle şey olur mu? sorusu gün geçtikçe büyüyor.

Eğitim alanında uygulamaya dair yapılan araştırmalarda; En büyük sorun olarak Türkiye MEB ve Suriyeli yetkileri arasındaki iletişim eksikliği olarak adlandırılan, aslında "ev sahibi misafir" ilişkisi olarak tanımlanabilecek, sorun birinci sırayı teşkil ediyor. Özellikle okullarda tüm yetkilerin, Türkiyeli koordinatörlere devredilmesi, Suriyelilerde kendi çocuklarının eğitimlerinde söz sahibi olmalarının engellendiği kanısını oluşturuyor. Suriye tarafının karar mekanizmasında bulunmamasının eğitimin kalite açısından gittikçe düştüğü, kaygısını dile getiriliyor.

Okulların azlığı ve yetersizliği, eğitim sürelerinin kısıtlılığı, kitap ve eğitim materyallerinin azlığı, eğitimde ucuz iş gücü gibi sorunların UNICEF gibi bu alanda çalışan kurumların da işe dahil olmasıyla çözülebileceğini, Türkiye hükümetinin buna izin vermesi gerektiğini sık sık dilendiriyorlar. Suriyeli bir yetkili, “MEB ile ortak hazırladıkları müfredatı ve kitaplar için kaynak bulunmuyor. Uluslararası kurumların destekleri de kimi nedenlerle yetersiz kalıyor. Geçen eğitim döneminde tüm ülkelerdeki Suriyeli çocuklar için 200 bin kitap basılmış bu çok yetersiz. Kitap ve eğitim materyali açısından 2015 yılında sadece öğrencilerin 15% nin ihtiyaçları karşılandı”, diyor.

Tüm bu sorunlara ek olarak aslında Suriyeli Mültecilerin statülerine dair yapısal bir sorun var ki sanırım, bu sorunları hızla büyütüyor ve içinden çıkılmaz hale getiriyor. Evet şu “ev sahibi –misafir” yani hükümetin ve İslami çevrelerin deyimiyle “muhacir ve ensar” kardeşliği meselesi ekseninde ele alınan bu olgu, tıpkı Suriyelilere yapılan yardımların “hayır” eksenli ele alınıp tüm yardım işlerini İslami “hayır kurumları” üzerinden örgütleme, yardımların her türlüşünü, denetimsiz bırakıp “hayır” filtresinden geçirme hevesi gibi, eğitim konusunda da “ev sahibi – misafir” ilişkisini aşmış “efendi – tebaa” mertebesine ulaşmış durumda. Özellikle kamu otoritesi en küçük bir eleştiride dahi, “haddini bil, muhacirsin, sen anlamazsın...” tepkiselliğiyle yanıt veriyor. Bu durum, Suriyeli mülteci toplumu içerisinden sorunların, 4 yıldır, birikerek çoğaldığını, eğitim gibi hassas alanlarda yavaş yavaş açığa çıkmaya başladığını görmemizi sağlıyor. Suriyeli kurumların ve bireylerin getirdikleri her eleştirinin karşısına “ev sahibi – misafir” ilişkisinin, “ev benim, sen yabancısın, bana minnet duyman gerekirken nankörlük yapma” vurgusuyla cevap verilmesi şimdilik Suriyeli Mültecilerin her söze başlarken; “ Türk hükümetine minnettarız, bize kapılarını açtı” deme gereği duyacak ve ardından da “ama” ile başlayan cümlelerde büyüyen sorunları dillendireceğe benziyor. Zaman geçtikçe Muhacirin Ensar’a duyduğu “minnettarlık duygusu” yavaş yavaş yitiyor. Kendisinin de insan olmaktan kaynaklı haklarının olduğunu, muhacir oldu diye, kadın, erkek, çocuk “Ensar’ın” kölesi olmadıklarını, kendisi için harcanan paraların ucuz işgücü olarak çalıştığı atölyelerde, işliklerde akıttığı alın teri olduğunu, “hayır” olmadığının farkına varıyor.

Tüm bu biriken sorunlar, milyonlarca çocuktan oluşan bir kuşağın eğitimsiz kalmasına sebep oluyor. Bilinmesi gereken şu ki, bu çocukların büyük bir kısmı gelecekte bu topraklarda

yaşamaya devam edecek. Ve de unutulması gerekense, Eğitim'in evrensel bir insan hakkı olduğu. Dünya'nın neresinde olursa olsun, hangi koşullarda olursa olsun her çocuğun eğitim almak gibi bir hakkının olduğu...

Kaynak:

<http://blog.radikal.com.tr/insan-haklari/kayip-kusagin-pesinde--suriyeli-multeci-cocuklar-108604>